

Planlama Mevzuatının Dezavantajlı Gruplardan Çocukların İhtiyaçlarına Yönelik İncelenmesi

İbrahim Kılıç^{1*}, Ali Türk²

¹ Şehir Planlama Bölümü / Fen Bilimleri Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye

² Şehir Planlama Bölümü / Fen Bilimleri Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye

*(ibrahimkilig15@hotmail.com)

(Received: 14 January 2025, Accepted: 21 January 2025)

(2nd International Conference on Modern and Advanced Research ICMAR 2025, January 15-16, 2025)

ATIF/REFERENCE: Kılıç, İ. & Türk, A. (2025). Planlama Mevzuatının Dezavantajlı Gruplardan Çocukların İhtiyaçlarına Yönelik İncelenmesi. *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches*, 9(1), 42-45.

Özet – Bebek olarak dünyaya gelen İnsan normal şartlar altında sırasıyla Bebeklik, Çocukluk, Gençlik, Yetişkinlik ve Yaşlılık evreleri olarak yaşamını sürdürür. İnsan Doğumundan itibaren beden ve ruhsal gelişim olarak hızlı bir araştırma keşfetme ve gelişim sürecindedir. Bebeklik döneminde tamamen ebeveynlerine muhtaç iken çocukluk döneminde ise bireysel deneyimler başlamıştır. Tüm canlılarda olduğu gibi İnsanın fiziki ve ruhsal gelişimini etkileyen unsurlar bulunmaktadır. Çocukluk dönemini etkileyen en önemli unsurlardan biriside çevredir. Çocukluk dönemi fiziki çevrelerin en başında oyun alanları gelmektedir. Binaların ön-arka veya yan bahçelerinden başlayan oyun alanları, kaldırım-yollar ve park, çocuk oyun alanları, okul bahçeleri olarak devam etmektedir. Fiziki çevremizin ve yerleşim alanlarımızın gelişimi imar planı kararları ile olmaktadır. Geçmişten günümüze farklı Coğrafyalarda yerleşim alanlarını incelediğimizde kentsel veya kırsal tüm yaşam alanlarının belirli şartta ortaya çıktığı, geliştiği ve çeşitli nedenlerle terk edilerek ömrünü tamamladığı birçok örnek görülebilmektedir. Farklı tür ve ölçekte imar planları hazırlanmakta ve bu plan kararları doğrultusunda yerleşim alanlarımız oluşmaktadır. Henüz yapılaşmamış, İlave veya Yeni uygulama imar planı sahalarında Plan Kararları üretilmesi, Sosyal donatı alanlarının yer seçimi, birbirleri ile olan tamamlayıcı ilişkilerinin kurulabilmesi, ulaşılabilirliği, Sosyal donatı alanlarının verimliliği açısından alan büyüklüklerinin belirlenmesi vb. Planlama İlke ve Standartları Bilimsel verilere dayandırılarak yapılabilmektedir. Çocuk Bahçesi, Park vb. alanların komşuluk birimi, Mahalle, Semt ve İlçe bölgeleri içerisinde barındıracağı faaliyetler ile asgari alan büyüklüklerinin tanımlanmasının yanında birbirleri ile kurulacak ilişkilerinin de Mevzuat hükümleri eklenmesi Kamu Yararına olacaktır. Böylelikle Yaşam Alanlarımızın değerleri katlanacak aynı zamanda daha Özgüvenli, Bilinçli, Becerikli, Saygın bir kuşağın yetişmesine yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler – Çocuk, Park, Yeşil Alan, İhtiyaç, Uygulama İmar Planı.

I. GİRİŞ

Örnek bir alan özelinde değerlendirmeden ziyade Teorik olarak Öncelikle “Çocuk” kimdir, “Çocukluk Dönemi Temel İhtiyacı”nın belirlenmesi, Temel ihtiyaç olan “Oyun” ihtiyacının karşılama alanı olan “Çocuk Oyun Alanları”nın nasıl belirlenmesi gerektiği, “Mevzuat Hükümleri”nde çocuk oyun alanı tanımları, park ve çocuk oyun alanlarının “İdeal Tasarım Kriterleri” nelerdir ve “Sonuç” olarak mevzuat hükümlerinin bu konuda değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

II. MATERYAL VE YÖNTEM

3194 sayılı İmar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler doğrultusunda insanların ihtiyaç duyduğu fiziki çevrenin oluşumuna ilişkin temeller bu Kanun ve Yönetmelikler doğrultusunda hazırlanan imar planları ile atılmaktadır. Çocukların daha verimli vakit geçirmelerini sağlamak ve kazanacakları deneyimlerin maximum seviyelere çıkarabilmek adına yer seçimi, alan büyüklüğü, ulaşılabilirlik gibi kısıtlar değerlendirilmiştir.

III. BULGULAR

A- Toplumsal Dezavantajlı Grupta Yer Alan Çocuk;

Kelime anlamı olarak Çocuk; henüz beden olarak, ruh ve sosyal yönlerden olgunluğa ulaşmamış bireydir (Karadoğan, 2019). Çocuk denilince akla hassasiyet, güzellik, masumiyet, oyun, merak, keşif, özgürlük gelmektedir. Yetişkinliğe giden yolda Çocukluk ilk ulaşılan duraktır. (Onur, 2005). İnsan bebeklik döneminden sonra 3 yaşından itibaren Çocukluk döneminde tamamen kendini ifade etmeye, dış dünyayı keşfetmeye, yeme-içme, tuvalet gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya başlar. Büyüme hızla devam ederken sosyalleşme de başlar. Kurallara uymak, oyun oynamak, motor becerileri kullanmak ve keşif süreçleri hızla devam eder. Bu dönemde hayal dünyalarına katkı sağlayacak oyunlar oynayarak vakit geçirmek çok önemlidir.

B- Çocukluk Dönemi Temel İhtiyaç;

Gelişim çocuğun; öğrenme, anlama, duyma, konuşma, etrafla ilişkileri, yürüme, el kol hareketleri, oyun oynama gibi özelliklerini kapsayan bir süreçtir. (Söylemez, 2017) Yaşam sürecinde ayrılmaz bir bütün aile kavramı ile bunların ev ortamı dışında temel ihtiyaçları; fiziksel ve zihinsel gelişimi destekleyici beslenme-bakım-tuvalet-eğitici öğretici aktivite- eğlenme-dinlenme temel ihtiyaçlardır, bu ihtiyaçların tamamı çocukluk döneminde oyun ile paralel süreçlerdir. Bu nedenle güzel tasarlanan bir oyun alanı, çocuklara hızlı problem çözme yeteneği yanında sosyal ilişkilerinde de aktif olmalarına yardım etmektedir (Yılmaz ve Bulut 2007). 1977 yılında açıklanan Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonu, oyunun; gıda, sağlık, konut, eğitim-öğretim kadar yaşamsal bir öneme haiz olduğuna değinmektedir. Çocukluk dönemi ihtiyaçlar ve bunların karşılanma biçimini oyun tabanında değerlendirebiliriz. Oyun oynarken çocukların olduğu kadar anne ve baba başta olmak üzere diğer aile fertlerinin de ihtiyaçları olduğunu unutmamak gerekir.

C- Oyun İhtiyaçlarının Karşılanma alanları;

Yukarıda özetlenen süreçlerde en dikkat çekici unsur kuşkusuz Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişim sürecinde ihtiyaçlarının çoğunluğunu karşılayacak mekânları barındıracak dış dünya, fiziki çevresiyle olan ilişkisidir. Söz konusu fiziki çevrenin yer seçimi, büyüklük, erişilebilirlik anlamında yeterliliği ön plana çıkmaktadır. Her bir birey Fiziksel ve Kültürel olarak birbirinden farklı özelliklere sahiptir. İnsanların bu özelliklerini etkileyen yönlendiren ilk dönem ise kuşkusuz çocukluk dönemidir. İnsanların Dış mekân ile tanıştığı ve vakit geçirmeye başladığı alanlar çocuk oyun alanları ve parklardır.

D- Çocuk Oyun Alanları'nın Belirlenmesi;

İmar Planlarında çocuk oyun alanı ve parklar barınma-yaşama alanı olarak nitelendirilen konut alanlarının belirli kesimlerinde, birbirleri ile ve okul-kütüphane gibi çocukların daha sıklıkla kullandığı diğer sosyal donatı alanları ile yaya yolları ile ilişkilendirilerek konumlanmalıdır. Kentlerde yeşil alanların önemi artmaktadır (ERGEN, 1981, s. 86) Yalnızca çocuk oyun alanı ve parklar değil günümüzde kamu kurumlarının ve sitelerin bahçeleri, apartmanların çekme mesafeleri arasında kalan boşluklar, yer yer yaya yolu ve kaldırımlarda çoğu zaman oyun alanı olarak kullanılabilir. Söz konusu alanların Çevre yolları - Demir yolları- havalimanı uçuş koridorları- sanayi ve endüstri alanlarından soyutlanması

gerekmektedir. Bu sebeple, komşuluk birimi düzeyindeki yeşil alanların, dengeli bir şekilde mahalle ve şehir mekânında yer seçimi önem kazanmaktadır (Kırsar, 2004).

E- Mevzuat Hükümlerinde Çocuk Oyun Alanı tanımları;

Kentsel yeşil alanlar, şehir içinde fiziki ve sosyal çevrenin özelliklerini belirleyen, eğitim, kültür ve sosyal amaçlı kullanımlara fırsat veren ve tüm insanların kullanımına açık olan kamusal alanlardır (Yuen, 1996). Planlamanın Anayasası konumunda olan 3194 sayılı İmar Kanunu çocuk oyun alanları ile ilgili olarak maalesef yalnızca park, çocuk bahçesi ve yeşil sahaların düzenleme ortaklık payına tabi alanlar olduğunu tanımlamaktadır. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği; Park, Çocuk Bahçesi, Yeşil Saha Umumi Hizmet Alanları tanımına girmektedir.

Yönetmeliğin ek-2 tabloda yeşil alanlar asgari alan büyüklüğü tanımlanmaksızın ve İlçe sınırları dahilinde yapılan planlamalarda çocuk bahçesi, park başlıklarında toplam 10m²/nüfus olarak tanımlanmıştır.

F- Park ve Çocuk oyun alanlarının İdeal Tasarım Kriterleri

Çocuklar bu alanlarda aktiviteler ile fiziksel olarak geliştiği kadar arkadaşlık ve paylaşma anlamında sosyal gelişimlerini de oynadıkları oyunlar sayesinde sağlamaktadır. Çocuk oyun alanı ve parkların tasarımı ve barındıracağı materyallerde önem arz etmektedir. Ülkemizde çocuk parkları oluşturulurken tasarlama ve inşaa aşamalarında çok fazla eksikliklerin olduğuna birçok çalışmada değinilmiştir (Ayan ve Ulaş 2015). Çocuk park alanlarının konut alanları içerisinde planlanması, ulaşım ve özellikle okula giden çocuklarının anne babaları olmasa bile gidebiliyor olmaları kullanım oranının artmasına ve çeşitli kısıtlılıkların azalmasını sağlar (Özgen ve Aytuğ 1992).

Çocuk oyun alanı planlamasına ilişkin kriterler başlıca Yaş aralığı, yeri, büyüklüğü, erişilebilirliği, engelli ulaşılabilirliği, güvenlik (kuşatma elemanı), topografya olarak sayabiliriz.

Günümüzde çocuk sosyolojik açıdan önemlidir. Çocuğun gelişiminden ve her türlü haklarından anne ve babaları sorumludur. (Bak, 2017: 168-170). Bu sebeple çocuk ve çocuğun yanında bulunan ebeveynlerin vakit geçireceği alanların mevsimsel durumlara güneş-sıcak yağmur-soğuk gibi etkenlerde göz önünde bulundurularak tasarlanması gözden kaçırılmamalıdır. İklim şartları çocukların oyun vakitlerini kısıtlarlar. Bu sebeple sürekli rüzgâr olan bölgelerde rüzgâr yönü tespit edilerek tasarıma yansıtılmalıdır (Çetin 2003). Sokak mobilyaları Oyun aletlerinin seçiminde, oyun gruplarının eğlenceli olmasının yanı sıra öğrenmeyi de sağlayacak şekilde olmalıdır. Su, kum ve toprak gibi doğal elementlerle ile sessiz oyunlar için farklı tasarlanmış ve ayrılmış oyun alanlarını da içeren çocuk oyun alanları tasarlanmalıdır (Ünal, 2005).

Söz konusu alanların sınırları-giriş ve çıkışları, ulaşım sistemlerine entegrasyonu, alt yapı ve drenaj durumları çevresiyle olan ilişkilerinin kurulmasında çevre analizi önemli rol oynayacaktır.

IV. TARTIŞMA

Genel olarak imar planlarımız Siyasi İdareler ve Vatandaşların gözünde ticaret ve konut alanları ile bu alanların emsal ve kat yüksekliklerine odaklı olmasından dolayı yeşil alanlar hep arka planda kalmaktadır. Tek düze bir oyun grubu, yürüyüş yolu ve yeşillendirmenin dışında çocuk oyun alanının iniş ve çıkışlara sahip çeşitli parkurları içeren, farklı kotlarda farklı aktivite alanlarını barındıran, yaş gruplarına göre bakım odaları, wc-lavoba, çeşme gibi fonksiyonları barındıran, bölgenin coğrafyasına uygun peyzaj elemanları ile günün her saatinde kullanıma olacak sağlayacak tasarımlar park ve çocuk alanlarının fayda-kullanım oranlarını artıracak diğer unsurlardandır. Böylelikle Yaşam Alanlarımızın değerleri katlanacak aynı zamanda daha Özgüvenli, Bilinçli, Becerikli, Saygın bir kuşağın yetişmesine yardımcı olacaktır.

V. SONUÇLAR

Mevzuat açısından bakıldığında asgari alan büyüklüğü ve yer seçiminde mekânın fiziki kabiliyetine bakılmaksızın kişi başına 10 m²'lik kriteri bulunmaktadır. Böyle bakıldığında aslında Mevcut yasalar yeşil alanların yalnızca kişi başına düşen m² değerini matematiksel anlamda zorunlu ve denetimsel kılmaktan öteye gidememektedir. Planlama alanı bütününde Yüzölçümü olarak standardı sağlıyor ise çocuk oyun alanlarının hayata geçirilme zorunluluğu bir kenara bırakılabilecek konuma getirmektedir. Çocuk Bahçesi, Park vb. çok çeşitli yapıya sahip olmasına rağmen topoğrafya olarak yapılaşmaya elverişsiz, taşkın alanı, anlamsız boşluklar vb. alanlar maalesef yeşil alan olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu yasal kriterin hesapta sağlanmasının yanı sıra bu alanların ulaşım- güvenlik- büyüklük - yer seçimi vb. anlamda nasıl tasarlanacağı maalesef çok detaylı tanımlanmamıştır.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Ali Türk'e teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

- [1] Ayan S. ve Ulaş M. (2015). Türkiye'de kullanılan oyun alanı donatılarının gelişmiş ülkelerdeki modellere göre incelenmesi
- [2] BAK, G. (2017). 1980'li Yıllardan Günümüze Türk Yazılı Basınında Çocuk
- [3] Çetin, G. (2003) Üsküdar İlçesi'ndeki Çocuk Oyun Alanlarının Yeterlilik Ve Kalite Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi
- [4] Ergen, Y. B. (1981). Şehircilik. Ankara: Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Yayını.
- [5] Karadoğan, U. C. (2019). "Çocuk ve Çocukluk" Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi, Çocuk Ve Medeniyet, 4(7), 195-226.
- [6] Kısar, E., 2004. Yeşil Alan Kullanım Özellikleri ve Tercihleri Ataköy, Beşiktaş, Zeytinburnu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [7] Onur, B. (2005). Türkiye'de Çocukluğun Tarihi (2.bs.). Ankara: İmge Yayıncılık.
- [8] Özgen Y, Aytuğ A (1992) Kullanıcı Eğilimleri Açısından Çocuk Oyun Alanları ve Araçları Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 42 (2): 99-118
- [9] Söylemez, F. (2017) 3-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ
- [10] Ünal M (2009) Çocuk gelişiminde oyun alanlarının yeri ve önemi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 10(2): 95-109
- [11] Yuen B. (1996). Creating The Garden City: The Singapore Experience, Urban Studies, 33, 955- 970.
- [12] Yılmaz S, Bulut Z (2007) Analysis of user's characteristics of three different playgrounds in districts with different socio-economical conditions. Building and Environment 42(10): 3455–3460